

The Project Gutenberg eBook of Per ja Bergit

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Per ja Bergit

Author: Kristofer Janson

Translator: Elisabeth Löfgren

Release date: September 24, 2007 [eBook #22753]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK PER JA BERGIT ***

Produced by Tapio Riikonen

PER JA BERGIT

Kirj.

Kristofer Janson

Helsingissä, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa, 1879.

ENSIMMÄINEN LUKU.

Isossa tuvassa Björnstad'issa istuivat vanhukset yksinänsä. Tuvassa oli pimeä; mutta Kari muori ei niin vähästä syystä tahtonut rukkiansa jättää. Hän siirsi sen vaan likemmäksi takkaa, josta valkea valaisi lankaa, ja siinä hän istui arvokkaana ja suorana, valkoinen huivi päässä; katseli välistä oliko häkkärä niinkuin olla piti, hieroi sormellaan rukin rintaa ja pani pyörän hyrisemään ja hurisemaan, että olisi voinut luulla koko mehiläisparven lentäneen tupaan. Ei hänelle juuri paljon valaistusta takasta tullut tällä kertaa; siinä oli ainoastaan muutamia punaisia hiiliä savuttamassa ja muutama puoleksi palanut oksa, joka hyvin ylpeästi leimahti, mutta samassa sammui, kun luultiin että siitä jotain tulisi maailmassa. Kari oli monta kertaa aikonut heittää pientä oksaa tuleen, mutta aikomus päättyi joka kerta siihen, että hän katsahti ovelle päin eikä Bergit jo tulisi. Hän ei voinut käsittää mihinkä tyttö oli jäänyt tänä iltana, ja kuitenkin hänen olisi pitänyt panna puuroa kiehumaan illalliseksi. Pitäisihän hänen viimeinkin tulla läävästä tupaan.

Arne, Karin mies, oli tullut myöhään tupaan tänä iltana. Hän oli näin kauan tehnyt työtä omenatarhassa, sillä viimeiset omenat olivat korjattavat. Nyt oli hän ottanut tuolin ja käynyt istumaan

Karin luo takan ääreen, täyttänyt piippunsa ja poltti nyt yhtä mittaa. "Hän on väsynyt työstä", arveli Kari ja katseli hänen puoleensa. Arne istui kyyryssä, molemmat kädet polvillaan, katseli vaan eteensä, eikä sanonut mitään, poltti vaan vahvasti; vaan hän ei näyttänyt siltä, joka vähästä väsyy, leveähartiainen ja voimakas kun oli. Arne istui vaan miettimässä ja mitä enemmän hän mietti, sitä enemmän hän poltti.

"Minä tahtoisin kysyä jotain", sanoi Arne viimein, katseli Karia ja kaasi piipusta tuhkaa takalle — "mitä sinä pidät Nils lukkarista?"

"No niin! se on varmaankin viisas mies, ja lukenut mies, ja hyvä ääni hänellä on laulaa kirkossa".

"Niin ja kunnollinen mies", jatkoi Arne puhaltaen piippuun, "kyllä kai hän on noin muutaman sadan taalarin omistaja?"

"Arvattavasti niin", sanoi Kari ja siirsi rukkia hiukan, "jos hän ei ole tuhlannut kaikkia, mitä hän sai ensimmäisen vaimonsa kanssa".

"Olisiko se mahdollista, niin viisas ja kunnollinen mies, hänellä on viisi lehmää ja kymmenen lammasta". Arne odotti Karin jotain sanovan, mutta hän hyritti vaan rukkiansa.

"Nils käy kai vanhaksi jo?" kysyi Kari ja hyritti rukkia yhä ankarammin.

"Oo, ei ole hätää vanhuuden suhteen", sanoi Arne ja hieroi lakilla kämmentänsä, "Nils on vahva ja voimakas ja voipi elää kauan vielä".

"Hrrr — rr — rr —", sanoi rukki.

"Onko hän puhunut sinun kanssa Bergit'istä?" kysyi Kari hetken perästä.

"Se ei ole aivan mahdotointa", sanoi Arne, pudotti lakkinsa samassa ja kumartui ottamaan sitä ylös jälleen.

"Mitä vastasit?"

"Oo, en mitään varmaan. Minä sanoin että tahdoin puhutella sinua ja sitten kysyä työltä. Kyllä kai siihen neuvo keksitään, arvelen minä, ei ole tytön mitään kiirettä myöskään".

"Se oli totuuden sana, Arne, sinä olet aina ollut älykäs ja varovainen mies. Bergit on vasta kuusitoista vuotta ja kyllä kestää ennenkuin hän voi naimiseen mennä, hupakko kun on". Kari nousi tuoilta, otti vähän puita, pani ne tuleen ja puhalsi syttymään. Istuutui sitten entiselle paikallensa. "Onko Nils'illä hyvä onni tyttöjen luona, mitä luulet?"

"Sen asian laita on erilainen", sanoi Arne ja pudisti päätänsä, "tyttö-onni ja etelä-tuuli ovat yhtäläiset, tänään tuulee sieltäpäin, mutta huomenna on tuuli kääntynyt. Niin kauan kuin tytöt ovat nuoria, ovat he kauhean ylpeitä ja pitävät nuorta miestä narrina ja pilkkanansa. Mutta kun miesjoukko sitten juoksee tiehensä ja ukko tulee juhlavaatteissaan kosimaan, niin eivät tytöt ole hitaita häntä ottamaan ja kiittävätkin vielä päälliseksi. Kun tyttö vaan saa miehen, joka on hyvänluontoinen ja jolla on viisi aistia ja lisäksi leipää, niin kaikki muu on juuri yhdentekevää. Rakkaus kyllä tulee aikaa myöten, eikä siitä tarvitse hapsiansa harmaiksi surra. Semmoinen mies kuin Nils ei joka päivä seiso lakki kädessä, eikä ole se jokapäiväistä ruokaa kun pääsee lukkarin vaimoksi. Lukkarin vaimo voi päästä sekä papin ja tuomarin että voudin luo ja nehän täällä kaikkia hallitsevat, tiedäthän sen. Hän voi kirkossa istua pappien penkissä, jos hän tahtoo, kuulla miehensä laulavan ja katsella kuinka kaikki häntä tervehtivät kun hän menee ulos papin kanssa. Lukkarilla on lehmiä ja lampaita, hevosia ja talo ja kaikki mitä parasta ajatella voi. Jos tyttö tahtoo hallita, niin hän voi sitäkin saada. Lukkari on liian vanha nyt ollaksensa mukana komerseissa ja tansseissa ja, jos ajatusten kulku ei ole aivan hidas tytön aivoissa, voi hän puhua hyvää miehensä puolesta jos tämä joskus menettelee hiukan hullusti".

Arne oli saanut suunsa liikkumaan, mutta tähän päätti kun päättikin. Hän meni takan luo, kohensi valkeaa, pisti itsellensä uuden piipullisen ja istui niinkuin ennen, miettien ja polttaen. Kari pyöritti rukkiansa. Arne nousi sitten sytyttämään kynttilää.

"Ehkä minullakin olisi jotain kysyttävää sinulta", aloitti Kari.

Arne istuutui taas.

"Mitä pidät sinä Per'istä?"

"Siitäkö, joka on renkinä pappilassa?" kysyi Arne, otti piipun suustaan ja katseli vaimoansa suurin silmin.

"Häntä minä tarkoitin", kysyi Kari tynesti eikä liikahtanut tuolilta.

"No, siitä ei sovi kerskailla", sanoi Arne ja raapi tukkaansa, "suuria sanoja hänellä on, sillä suuret sanat eivät suuta halkaise, suuret taskut hänellä myös on housuissaan, mutta ne ovat tyhjät, Renki saa kauan palvella ennenkuin häneltä mitään liikenee ja köyhän miehen ruoka on pian syöty".

"Hrr — rr — rr —", sanoi rukki.

Arne oli vaiti ja katseli Katia, mutta tämä istui yhtä totisena ja arvollisena kuin ennen, eikä sanonut sanaakaan. Näin istuivat he hetken aikaa. Mutta kauemmin Arne ei voinut malttaa mieltänsä, hän istuen kiikutti tuoliensa.

"Minä toivon ett'ei ole totta mitä ihmiset kuiskaavat, että nimittäin Per käy täällä nuuskimassa?"

"Ei koskaan ole kuuntelemista mitä ihmiset lörpöttelevät", vastasi Kari ja muutti häkkärää hiukan.

"Niin, sillä minä sanon sulle, että olen välistä kuullut ikäänkuin kuiskuteltavan Bergit'in kamarissa, mutta en ole ajatellut sitä sen enempää. Kun ei se vaan olisi Per, joka käy täällä kosimassa".

"En voi sitä sanoa niin tarkoin; ei kukaan tiedä missä jänis kulkee, on vanha sananparsi, mutta kyllä kai sinussa on miestä pitämään tytärtäsi silmällä?"

"Niin hän koettakoon vaan — semmoinen raukka. Lauantai-iltaa hän kai odottaa, arvaan minä; mutta varropas poikani, kyllä minä hankin trakteeringit siksi iltaa. Jos et ole ennen keppiä maistanut, niin saat sitä sinä iltana maistaa". Arne oli varsin kiihtynyt, hän oli noussut istuimelta ja käveli edestakaisin lattialla. Samassa kuuli hän rapinaa ovelta. "Ken siellä on?" kysyi hän kääntyen.

"Minä vaan", sanoi lapsekas ääni ja sisään tuli Bergit, tuoden sylillisen polttopuita, joita hän nyt heitti nurkkaan.

"Ethän sinä vaan ole kuunnellut mitä minä puhuin äidillesi?"

"Kaikkia vielä!" vastasi Bergit, veti huivin kasvojensa eteen ja riensi ovesta ulos.

"Etkö tule pian puuroa keittämään?" huusi äiti hänen jälkeensä.

"Kyllä, kyllä!" kuului porstuasta, mutta nyt Bergit ei voinut pidättää nauruansa kauemmin; hän nauroi niin että vapisi, juoksi rajusti ulko-oven kautta pihan yli, suuren koivun juurelle mäellä. Siinä hän kaatui ja nauraa hohotti ehtimiseen.

"Ei Per! Per! en ole kuullut niin naurettavaa ennen".

"Mikä on?" kysyi Per, joka tuli koivun takaa ja heittäysi ruohikkoon.

"Isä aikoo piestä sinua, Per!"

"Häh! mitä?" sanoi Per, nousi puoleksi ja tuki molemmin käsin polviensa, katsellen tyttöä.

"Niin, se on totta, aivan totta, — — ja sinun takkisi tulee hyvin tomutetuksi".

"Mutta kuinka sinä sen tiedät?"

"Odotas, nyt saat kuulla. Tiedät että minä pyysin sinua menemään tuon suuren koivun luo niin kauaksi, kuin minä viimeistä pyttyä pesisin ja kantaisin polttopuita tupaan. Samassa kun olin mennä tupaan kuulin isän haastelevan ääneensä äidille. Ja tiedätkös mistä juttelivat?"

"En".

"Nils lukkarista".

"Mitenkä? Nils'istäkö?"

"Niin, Nils'istä juuri, ja hän sanoi vielä että hän piti paljon Nils'istä ja että meistä molemmista vielä tulisi pariskunta aikaa myöten, arveli hän".

"Mitä sinä silloin vastasit, Bergit?"

"Minä en mitään vastannut, minä, sillä minä olin niin täynnä naurua että tuskin osasin pidättää sitä missä seisoin. Mutta arvaapas kuinka isä saarnasi kartanosta — minä kyllä kuulin että lukkari itse oli puhunut hänelle — ja viimein sanoi hän että nuoret pojat vaan olivat rakastavinansa tyttöjä, mutta

juoksevat toisen luota toisen luo. Onko se totta Per?"

"Uskotko sitä, Bergit?"

"En tiedä mitä uskoa". Ja molemmat nauroivat ja Per laskee käsivartensa Bergit'in vartalon ympäri ja tahtoi häntä suudella, mutta Bergit pani kätensä eteen. Sitten katseli hän ympärilleen näkisikö heitä kukaan vaiko kuulisi, ja suuteli sitten Per'iä.

"Mutta se on totta, en saanutkaan kuulla pieksemisestä", sanoi Per, nauroi ja heitti päätänsä taaksepäin niin että lakki lensi silmille.

"Se on tosi. Äiti ei vastannut tähän paljon mitään, mutta sen minä ymmärsin ett'ei hän suurta lukua pidä Nilsistä. Luulenpa melkein että hän pitää sinusta, Per; sillä hän tietää varsin hyvin että olet ollut luonani lauantai-illoin, mutta hän ei koskaan ole sanonut mitään. Sitten äiti kysyi mitä isä piti sinusta; mutta arvaapas kuinka isän muoto muuttui — hän on varmaan myös saanut vihiä sinun kosimisestasi, luulen minä, sillä hän jyrisi ja oli niin suuttunut että melkein oli haleta. Ja sitten hän lausui että jos hän kerran saa sinut kiinni, niin hän pieksee sinua niin että kyllä kadut tuota temppuasi. Hän varmaan on varoillansa huomenna siihen aikaan kun miesten on tapa tulla. Hän saa kyllä kauan etsiä silloin ennen kuin sinut löytää".

"No, mitäs arvelet, pitääkö minun tulla vai olla tulematta?"

"Oletko hullu? Ethän toki tahdo tapella oman isäni kanssa?"

"Kyllä minä kai ukon voittaisin", sanoi Per ja raapi korvantaustaansa, "se voisi kyllä olla hupaista kerraksi, mutta saanen kaiketi pysyä alallani".

"Älä sinä pöyhistele liioin, isä on väkevä, hän".

"Tahdonpa koettaa", sanoi Per, sysäsi takin hihan ylös ja katseli jäntevää käsivarttansa.

"Jos sinä uskallat tulla!" huusi Bergit nauraen ja uhaten kädellään, — "niin minä ajan sinut pois".

"Sitä et voi", sanoi Per, otti hänen kätensä ja kätki sen omiin käsihinsä.

"Mutta minä lukitsen oven".

"Minä seison ulkopuolella".

"Mutta minä menen lukkarin vaimoksi".

"No niin, saan kaiketi olla kotona huomenna kuitenkin", sanoi Per ja päästi irti käden, "en minä sitä toden perästä tarkoittanutkaan". Sitten juttelivat yhtä ja toista. Mutta yks kaks Per hypähti seisomaan, naurahtaen kovasti, ja taputti reittänsä.

"Mutta sinä sanoit jotakin. Jos minä voisin sen aikaansaada, Bergit, niin nauraisin niin että kuulisivat sen vuoren toiselle puolelle".

"Mitähän se olisi?" kysyi Bergit, hänen täytyi nauraa tahtomattansakin.

"Jos saisin lukkarin menemään kosioretkelle huomenna, niin hän saisi kelpo löylytyksen".

"Oletko mieltä vailla? Mitenkä se kävisi?"

"Minun täytyy keksiä keino, näetkös, — hei kuinka hän sätkyttelisi — se roisto on kerran lyönyt minun isääni, niin että hänellä vielä on arpi siitä, mutta minä en voi koskea häneen, koska hän on tämän tienoon ruukku ja pata, mutta jos vaan voisin" — — Sen enempää Per ei saanut sanotuksi, sillä samassa Bergit'iä huudettiin. Kari seisoi ovelsa. Kun hän ei nähnyt Bergit'iä missään, meni hän läävään päin.

"Oi Jumal' auttakoon minua", huusi Bergit ja hypähti jalkeille, "minä olen varsin unohtanut puuron". Ja nyt juoksemaan alaspäin.

"Kuule Bergit!" huusi Per, häntä seuraten, "tiedäthän että minä olen säästöön pannut sen verran että kahden vuoden perästä voin ostaa itselleni maatilaa, mutta sen sinä voit arvata, ett'ei siitä mitään lukkarin taloa tule".

"Kyllä kai asiat selviävät aikaa myöten", arveli Bergit.

"Hyvä on, minä en ole se mies, joka väsyy pian, ja paljon voi yhdessä vuodessa tapahtua".

"Hyvästi siis, Per".

"Hyvästi ja voi hyvin huomenna".

"Älä unohda lukkaria".

"Ole varma siitä ett'en häntä unohda, hän on selkäsaunan tarpeessa, se roisto".

"Hyvää yötä, hyvää yötä".

Hän näytti niin pulskalle, Per, mennessään mäkeä alas. Hän oli pitkä ja leveähartioinen, notkea ja nopea. Lakki hänellä oli kiharatukkaisessa päässään, selkänsä oli suora, hän heilutti käsivarsiansa sinne tänne astuessansa, välistä tarttuen puukkoon, joka oli hänen vyöllänsä. Jalat koskivat keveästi, mutta varmasti maahan, jotta nahkahousut rapisivat joka askeleella, Hänellä oli voimia käsivarsissa, sekä työtä tekemään että ottelemaan, hän oli hilpeä ja sukkela, ajatteleva eikä koskaan neuvotoin. Hän ensimmäisenä istui kirkon mäellä sunnuntaiaamuna, ja ensimmäinen oli hän leikissä ja tanssissa illalla. Hän oli ensimmäisenä missä neuvoja tarvittiin ja ensimmäinen tyttöjen kanssa juttelemaan; sillä hyvä onni oli hänellä tyttöjen luona, sen Per kyllä tiesi. "Ei ole kun yksi semmoinen mies näillä tienoin", ajatteli Bergit, ovesta kurkistelllessaan hänen jälkeensä.

TOINEN LUKU.

Nils Torgersen oli mahtava mies paikkakunnassaan. Hänellä oli kartano ja karjaa ja lisäksi rahoja kirstun pohjassa. Hän oli talollisen poika ja suuri hulivili nuorena, hänen isänsä oli köyhä, ja "köyhän miehen ruoka on pian syöty", kuten Arne sanoi.

Sentähden sai Nils, kun oli kuusitoista vuotta vanha, lähteä ulos palvelemaan. Mutta kuinka lieneekään ollut, vaan Nils ei varsin rivakkaasti ryhtynyt toimiin ja hänestä tuli ojankaivaja. "Jotain on parempi, kuin ei mitään", sanoi Nils. Ja Nils olikin mies kaivamaan! Hän kaivoi ja kuokki siksi että oli kaivanut itsensä poliisiksi. Kun sitten tapahtui että joku kotiseudulta tuli kaupunkiin ja joi hiukan enemmän, kuin jano vaati, niin hän ei voinut olla varma siitä, ett'ei Nils tulisi takaa ottamaan nutusta kiinni ja pistämään häntä arestiin. Kotipaikoilla eivät pitäneet tästä; he nauroivat Nils'ille ja sanoivat "hyi!" puhuessaan hänen menetystavastaan, eivätkä tahtoneet tervehtiä isääkään kun hänellä oli semmoinen poika. Muutamia vuosia myöhemmin tapahtui että eräs mies, kauniisen uuteen takkiin puetettuna, tuli tienoolle, ja — se oli Nils. Ihmiset eivät oikein tahtoneet häntä tuntea, sillä uusi ei ollut ainoastaan takki, vaan itse mieskin. Hän oli tullut jotensakin vahvaksi ja oli saanut suuren punaisen nenän. Hän saarnasi nuorille miehille sekä uskottavia että uskomattomia kaikesta, mitä kaupungissa sai kuulla ja nähdä; hän oli iloinen ja täynnä hupaisuutta, osasi lauluja tynnyrittäin, ja kauan aikaa Nils oli suosittu ja tervetullut minne vaan tuli. Jos joku osasi kertoa hupaisesti ja naurettavasti, niin se oli Nils. Kun hän oli oikein hyvällä tuulella, oli saanut pari ryyppyä ja tuopillisen olutta, niin hän taisi istua ja lörpötellä niin että miehet olivat menehtyä nauruun ja naiset juoksivat pakoon. Jos silloin kysyttiin miksi hän ei jäänyt kaupunkiin, niin Nils istui kuin olisi saanut kapulan suuhunsa, — "Noo, hänen ei tehnyt mieli jäädä sinne ainiaksi, täytyihän hänenkin kerran kotiin tulla, ymmärrettävä se, katsomaan kuinka maalla jaksettiin". Mutta oikeastaan asia lie ollut se että Nils viime aikoina itse oli ruvennut juomaan. Hän oli juonut siksi kun itse pääsi arestiin, ja kun oli päässyt ulos sieltä, osoitettiin hänelle lähtötie. Siinä Nils seiso. "Näyttää siltä kuin saisין lähteä paluumatkalle", sanoi hän ja lähti kotia taas. Nyt hän kävi päivätyössä kotipaikoillaan, ja missä vaan kulki, naurua kuului. Nils ei olisi ollut ruma jos ei hänellä vaan olisi ollut tuo punainen nenä. Hän oli viekas ja ymmärtäväinen, eikä siis ihmettäkään että eräs vanha leski iski silmänsä häneen; sillä "vanhat kannot palavat kauan", sanoo sananlasku. "Vanha hän on, rahoja hänellä on, alaspäin vanha menee ja ylöspäin nuori", sanoi Nils ja meni kosimaan leskeä. No niin, ehkä hän ottaisi Nils'in, mutta ensin Nils'istä pitäisi tulla jotain suurta; sillä semmoinen oli ensimmäinen miehensä ollut.

"Mitä se olisi?" kysyi Nils.

"Jotain kirkon palveluksessa", vastasi leski. He puhuivat sitten enemmän keskenänsä tästä, ja eräänä päivänä Nils oli hävinnyt tienoolta. Hän oli lähtenyt seminariin, sillä nyt hänestä tulisi jotain kirkon palveluksessa. Vaan mitenkä lie ollutkaan, oliko oppiminen liian vaikeata vai juominen liian helppoa, Nils'in koulun-käynti ei tahtonut menestyä. Vuoden perästä hän palasi, nenä oli yhtä punainen, mutta nyt hän sanoi olevansa täysi-oppinut. Kyllä oli niitäkin, jotka väittivät toista, sillä asian laita oli semmoinen, että seminaristakin oli osoitettu hänelle lähtötie, "mutta ei koskaan ole uskomista juttuja", sanoi Nils, ja se oli oikein sanottu. Ollee kuinka olleekin, Nils'illä oli onni. Hän nai lesken, sai suuren talon, sovitti sanojansa hyvin papin luona, ja arvaappas kuinka seurakunnassa kuiskailtiin kun Nils

Torgersen oli tullut lukkariksi ja kirkon laulajaksi. Mutta siitä päivästä alkaen tuskin oli mahdollista luulla Nils'iä samaksi mieheksi enää. Hän näytti vähintään jalkaa pitemmältä, oli ojentanut selkensä niin suoraksi kuin mahdollista oli, hankki itselleen silkkivuorilla ja kiiltävällä lipulla varustetun lakin, ja kun hän tämmöisenä, kirja kainalossa, juhlallisesti astui papin luo, näytti siltä, kuin seiväs olisi kävellyt tietä myöten. Kun seurakuntalaiset tervehtivät häntä, Nils ainoastaan nyykähytti heille päätänsä; vaan jos pappi tai hänen rouvansa tuli, seiso i Nils ojan reunalla, lakki kädessä kumartaen ja raapien, jotta ihmiset luulivat hänen jäsentensä olevan pois sijoiltaan. Muuten Nils'in ääni oli hyvä kirkossa, ja hän oli seurallinen mies, varsinkin jos oli juonut tuopillisen enemmän, kuin jano käski. Silloin kasvonsa loistivat, hän löpötteli tyttöjen kanssa, nauroi vähän välillä, tanssi sitten yhden ympäryksen, ja suu kävi kuin pippurimyly. Lukkari oli unohtunut pois ja vanha Nils oli palannut jälleen. Nils oli jo vanha ammatissaan ja leski eli vielä. "Vanhat suonet ovat sitkeät", sanoi Nils ja rypisti otsaansa, "mutta ei hän mitään vahinkoa tee, se raukka". Viimein leski kuoli ja vanha Gudbrand Lien kiusasi aina Nils'iä sanomalla, ettei hän koskaan ollut niin hyvästi laulanut, kuin vaimonsa maahanpaniaisissa. Nyt hän oli vapaa mies talossaan, hänellä oli karjaa sekä rahoja kirstun pohjassa. "Nyt minä voin naida uudestaan", sanoi Nils, ojentaen itseänsä, "vanhan jälkeen saan nuoren ja sitten olen koettanut molempia lajia", ja nyt Nils kävi kosimassa Bergit'iä.

Nils Torgersen oli hieno mies. Hänellä oli kahta lajia pukuja, toinen sarkapuku arkipäivinä ja toinen hienommasta kankaasta sunnuntaisin, ja kahta lajia puheentapoja, hienompi papille ja virassa ja muuten raaka talonpoikainen puhe. Viime aikoina Nils aina oli käynyt sunnuntai-vaatteissa ja koristanut itseänsä kaikin tavoin. Tienoossa kuiskattiin mitä tuo merkitsi, ja miksi Nils yht'äkkiä oli muuttunut niin hienoksi. Mutta Nils nauroi itsekseen ajatellen: "Kun ensin saan uuden akan, niin vanha nuttu tulee päälle taas".

Nyt oli lauantai-aamu. Ilma oli selkeä, mutta vähän kylmä, sillä aurinko ei vielä ollut korkealle noussut taivahalle, loisti vaan hymyillen kuin suuri silmä kaukana idässä, välistä katsellen Per'iä, joka seiso puhdistamassa papin pihaa. Per hyräili laulua itsekseen, katseli silloin tällöin lahden toiselle puolelle, jossa Arne Björnstad'in talo oli, hymyili itsekseen, lakaisi ja hyräili taas, Mieleensä muistui mitä hän ja Bergit eilen illalla olivat lukkarista puhuneet. "Jos saisin sinut tänne", ajatteli Per, "niin minä kyllä" — samassa säikähti hän, sillä eräs käsi laskeutui hänen olkapäälleen, ja siinä seiso i — lukkari Nils Torgersen, suuri kirja kainalossa, hienoimmista vaatteissaan ja mustassa kaula-vaatteessa, suorana selästä kuin rippi-lapsi.

"Hyvää päivää, poikani", sanoi lukkari, karhealla äänellään.

"Hyvää päivää", sanoi Per, otti lakin päästään ja näytti surkean naaman Nils'ille, "onko lukkari näin varhain ulkona kävelemässä tänä päivänä?"

"Niin, näetkös, ei ole vähän tekemistä kaikissa vihkiäisissä, ristiäisissä, hautajaisissa ja miksikä ne kaikki nimitetäänkään; kaikki on tehtävä eikä mitään unohdettava, niinkuin on tapa sanoa, ja jos emme me, jotka hallitsemme ja valvomme kaikkia, tekisi työtä ja orjailisi aamusta varhain myöhään iltaan, niin olisi seurakunnan laita huono. Kaikki menisi myttyyn, ymmärrätkös — niin totta tosiaan kaikki menisi myttyyn —", ja lukkari sylki maahan. "Se työ ydintä ja luuta syö, mies, se lukeminen ja työn paljous, siitä voi tulla sekä kipeäksi että kalpeaksi" — ja lukkari niisti punaista nenäänsä. "Puh! minä olen kyllä nopeasti kulkenut tänä päivänä", lisäsi hän, pyyhkien otsaansa ja ojentaen kättänsä, "se rasittaa enemmän kuin tämä, kuin pihan lakaiseminen, kaivaminen ja" — — "Kai se niin lienee", sanoi Per, "eikä lukkari suinkaan ole koskaan kuokkinut, eikä kaivanut", sanoi Per, katsellen veitikkamaisesti lukkaria.

Nils ei ollut kuulevinansa, kääntyi ja aikoi mennä sisään. "Kai isä[1] nyt kotona on?" sanoi hän haparoiden kirjassa.

"Kyllä hän kotona on, sillä hän makaa sängyssään".

Lukkarin jalka koski jo kynnykseen ja hän tomutti hiukan nuttuansa kun kuuli surkean huokauksen ja Per seiso i siinä, nojautuen luudanvarteen, silmät maahan luotuina ja takki silmille vedettynä.

"Tahtoisin mielelläni puhua vähäisen sinun kanssasi", sanoi hän, ja oli pyyhkivinänsä kyyneleitä silmistään.

"Toinen kerta, poikaseni, nyt minulla ei ole aikaa", ja lukkari laski jo kätensä oven lukkoon.

"Olisi ollut Bergit Björnstad'ista", aloitti Per ja katsahti ylös.

Lukkari päästi avaimen irti kädestään, seiso i hetken aikaa, kääntyi sitten ja katseli kelloansa.

"On varmaan liian aikaista mennä pappia puhuttelemaan eikä ole sen pahempaa ilmaa kuin että voin istua odottamassa ulkona yhtä hyvin kuin sisällä", näin sanoen istuutui lukkari suoraan portaille. Istui hetken aikaa. Rupe si sitten yskimään.

"On kaunis ilma tänään", yski ja katseli ympärilleen.

"Erittäin kaunis", sanoi Per, "ilman puolesta voisi varsin hyvin käydä paljain käsivarsin".

"No — sinä aiot kai kosioretkelle tänä iltana", sanoi lukkari, nauroi vähän samassa ja noukki muutamia pieniä kiviä ylös hiekasta.

"Ei Jumal' paratkoon! minä en taida sille tolalle joutua koskaan enää", huokasi Per ja nosti nutun hihaa silmilleen. "Bergit'in ja minun välistä ei tule mitään".

"Mitä sanot? mitenkä minun on sitä ymmärtäminen?" kysyi lukkari ja katseli Per'ia suurin silmin.

"En tiedä asian laitaa, mutta varmaa on että isänsä on häntä yllyttänyt minua vastaan. Ennen Bergit oli niin hyvä ja lempeä, mutta viime kerran kun olin hänen luonansa, ei hän tahtonut tietää minusta mitään. Joku rikas mies on kaiketi puhunut hänen isällensä; nimeä Bergit ei maininnut, mutta arvattavasti käy niin että heistä tulee pariskunta. Bergit ei häntä paljon tuntenut myöskään, mutta arveli että hän tulisi tänä iltana sinne, jotta saisi hänen kanssansa jutella. Ei suinkaan lukkari tiedä kuka se on — etevä ja korea mies hänen pitäisi olla, sanoi Bergit. Niin, niin, sillä lailla maailmassa käy — rikkaus aina voittaa". Per huokasi, veti lakin silmilleen ikäänkuin pyyhkiäksensä kyynelät, vaan katsahti samassa lukkariin, joka istui kuuntelemissa. "Se oli makupala", ajatteli Per ja nauroi itsekseen, "Mutta sinä tarvitset vähän vielä".

"Minä nyt pyytäisin neuvoa lukkarilta, joka on vanha ja ymmärtäväinen mies, sillä harmillista se on, jos noin kaunis tyttö minut jättää. Ja pian aina pääsin hänen luokseen! Ei minun tarvinnut mennä tuota pitkää mutkaa lahden ympäri, sillä papin vanha vene on aina tuolla sillalla eikä kukaan enää sitä käytä. Kohta kun työni oli loppunut lauantai-iltana menin alas järvelle, sousin lahden yli ja juoksin Björnstad'in mäkeä ylös, niin se oli tehty; sillä Bergit'in kamari on juuri sen tien varrella, joka vie läävään, juuri tuossa, te voitte sitä nähdä oikealla kädellä tuolla", ja Per osoitti Björnstad'in taloa, jonka ruudut loistivat; — "ja hän tiesi niin hyvin kun minä tulini; sillä minä olin aina ensimmäinen ja löin kolme kertaa ruudulle. Minä muistan vielä viimeistä iltaa, ilma oli yhtä selkeä kuin tänä päivänä, mutta kyllä papin vene nyt saa minun puolestani olla rauhassa. Olen oikein harmissani kun ajattelen että toinen on istuva Bergit'in luona tänä iltana. Eikö ole se harmillista, lukkari, eikä hän ole vanhempi kuin kuusitoista vuotta".

"Semmoisia kaikki tytöt ovat, hyvä Per", sanoi lukkari arvollisesti, nousi portailta ja laski toisen käden Per'in olkapäälle, "nuoruus ja viisus harvoin toinen toistansa seuraavat. Mene sinä toisen luo ja ole yhtä iloinen, kyllä kai niitä löytyy, jotka sinua tahtovat; jos ei ne ole yhtä nuoria, niin vanhat kengät sopivat paraiten jalkaan".

"Niin, kyllä kai lukkari sitä tietää; jolla oli niin kaunis ja hyvä vaimo", sanoi Per katsellen Nils'ia.

"Hm" — sanoi lukkari, "hyvä vaimo se oli, synti olisi muuta sanoa — hm — hm" — —

"Ei ole niin helppo jättää sitä, johon sydän on kiintynyt, sen lukkari kyllä tietää siitä ajoin kun hänen vaimonsa lähetettiin ruumiin-arkkuun, ja jos minä en saa nähdä Bergit'ia ja puhua hänen kanssa lauantai-illoin, niin" — — "Sinä et saa puhua sillä tavalla", sanoi lukkari painolla, ojensi itseänsä ja rupesi selittämään, "etkö tiedä mitä suuri Salomo sanoo? — no ei, sinä kaiketi et tunne häntä, sinä — hän sanoo, — niin, mitä hän nyt sanookaan? — no se onkin yhdentekevä, mutta se tarkoittaa niin paljon kuin: 'Nuoret ovat hullut tähän aikaan', se soveltuu sinuun Per, — — hm — — ja siellä alhaallako papin vene aina on? — — niin, näetkös, kaikki tuo puhuminen ja kuiskaileminen, se on hulluutta ja epäsiiveyttä ja muuta pahaa, johon sinun ei pitäisi puuttua, — vai kolme kertaa sinä löit ikkunalle? — — Puh — tänään tulee kuuma ilma". Ja lukkari pyyhki kasvojansa, katseli kelloa, hypähti jaloilleen ja sisään papin luo, jotta tuskin sai sanotuksi hyvästiä Per'ille, joka nojautuneena luudanvarteen surkealla muodolla töllisteli lukkaria tämän saarnatessa, siksi että oli purskahtaa nauruun. "Haa — haa — tänään olet hyvän työn tehnyt, Nils Torgersen", ajatteli lukkari, "mutta illalla olet tekevä vielä paremman".

"Haa — haa — tänään olet hyvän työn tehnyt", ajatteli Per ulkona pihalla ja löi kätensä yhteen niin että kaukaalle kuului, "mutta illalla olet tekevä vielä paremman".

Ja illan tultua lukkari Nils Torgersen hiipi sillalle laskemaan veneen irti. Ja illan tultua Per seisoi talaan takana valvomassa.

"Nyt Per varmaan tahtois olla minun sijassani", sanoi lukkari, hymyili ja pisti airot veteen.

"Nyt lukkari varmaan pian tahtois olla minun sijassani", sanoi Per ja juoksi notkeasti lahden ympäri. Välistä hän seisahtui, katsellakseen, kuunnellakseen, mitä lahden toisella puolella tapahtui. Kuuluipa soutoa, ja lukkari siinä veneessä istui. Hän oli kuutamossa pitkän seipään näköinen, joka edes ja takaisin kiikkui.

"Nyt ollaan likellä", sanoi lukkari, hengähti, nosti airot veneeseen ja kiinnitti sen.

"Nyt ollaan likellä", ajatteli Per, joka tiellä oli mustan pilkun näköinen.

Bergit ei ollut sen enemmän ajatellut mitä Per ja hän olivat jutelleet sinä iltana. Hän tiesi ett'ei Per tulisi, ja koska hän ei tahtonut ketään paitsi Per'iä, niin hän oli pannut oven lukkoon ja mennyt maata. Mutta yht'äkkiä oli hän kuulevinsa että jotakin liikkui ulkopuolella, että joku kolkutti ruutua ensin kerran, sitten toisen ja viimein kolmannen kerran. Bergit heitti hameen päällensä ja hiipi ikkunan luo.

"Kuka siellä on? sinäkö olet Per?" kuiskasi hän sisäpuolella.

"Ei, vaan minä", vastasi ääni ulkoa, tekeytyen niin suloiseksi, kuin mahdollista.

"Minä? mikä minä sinä olet?" kysyi Bergit.

"Minä olen, se, jota tiedät", vastasi lukkari, ollen olevinsa ikkunan alla.

Kauan oli hiljaa. Lukkari kuunteli, sillä hän oli kuulevinsa että joku tirskei sisällä; mutta viimein saranat vinkuivat ja Bergit katseli ulos.

"Sinäkö olet, miksi et sitä kohta sanonut? Vai sinä tulet näin myöhään illalla minun luokseni, Nils, se oli kohteliaasti tehty". Ja Bergit veti lukkaria ovesta sisään.

"Niin, näetkös, Nils ei ole niin vanha ja kankea kuin näyttää kun hän kirkossa seisoo; kyllä hän sillä välin voi olla hupainenkin. Ja sinua minä olen opettanut lukemaan ja olen tanssinut sinun kanssasi leikkikedolla ja aina olen sinusta paljon pitänyt, Bergit; sillä sinä et huoli ainoastaan naurusta ja pilasta, kuin muut tytöt, etkä myöskään ole niitä, jotka eivät saa sanaa suustansa. Sinä olet kelpo ja kaunis ja ymmärrystä sinulla on".

"Näyttää vaan siltä, sillä ei minulla ole enemmän kuin muillakaan, hupakko kuin olen. Mutta istu nyt ja suo minun jutella sinun kanssas, on kauan aikaa sitten kuin toisiamme viimein tapasimme; luulen, että oli tanssiaisissa Lien'issä".

"Niin, totta, siellä se oli; se oli hupainen ilta, Bergit, niin oli todellakin. Siellähän pappilan Per tappeli Olavin kanssa?"

"Kyllä se siellä tapahtui".

"Mitä sinä Per'istä pidät?"

"Oi, se on aika huvilivi, hänestä ei suinkaan mitään tule", vastasi Bergit ja katsahti oveen päin oliko isänsä kuuntelemassa.

"Ei ole luultava että hänestä mitään tulee", sanoi lukkari, hieroen polveansa, "semmoisista keltanokista ei ole huolimista, he lähtevät yhtä pian kuin tulevat".

"Hys! älä puhu niin kovasti, voitaisiin kuulla ääntäsi", kuiskasi Bergit.

"Ei se niin vaarallista ole", arveli lukkari, "isäsi ja minä olemme hyvät ystävät, tiedätkös", ja lukkari nauroi itseksensä. "Mutta tahtoisin kysyä sinulta etkö usko että meistä molemmista voisi tulla pariskunta. Talo minulla on ja vaatteita ja kaikki, mitä voit toivoa, niin ett'ei sun tarvitse ruoasta muretta pitää".

"Mitäs luulet isäni siitä sanovan?"

"Isäsikö? se seikka kyllä selviää, hän kyllä minua auttaa", huusi lukkari.

"Kyllä minä sinua autan", huusi samassa toinen ääni ja käsi tarttui Nils'in niskaan, niin että tämä meni kuperkeikkaa, ja toinen käsi tarttui hänen housuihinsa, ja ulos lensi Nils Torgersen ovesta portaita myöten ja jäi ällistyneenä istumaan keskelle tietä. Siinä istui lukkari.

KOLMAS LUKU.

Tuli sunnuntai-aamu eikä pitkään aikaan ollut niin kaunista ilmaa ollut. Näytti siltä kuin koko luonto

olisi pesty yön kasteessa ja nyt seiso parhaimmassa sunnuntai-puvussa. Ilma oli niin keveä, raitis ja puhdas, jok'ainoa pilvi oli taivahalta hävinnyt, sen laki oli kaunis, kirkas ja sininen, ikäänkuin se tahtois helmahansa sulkea koko maailman. Meri oli säteilevän silmänsä avannut ja siinä kuvautui koko taivaan ranta ja ylt'ympärillä oleva seutu peltoineen metsineen ja korkeine paljaine vuorineen, jotka totisina katselivat sinitaivasta. Linnut olivat aikoja sitten heränneet, ne visertelivät ja lauloivat, levittivät siipiänsä päivän paisteessa ja kallistivat pieniä päitänsä lentäessään veden yli vanhan emän luo, jonka piti olla kotona tänään ja pesästä huolta pitää. Se raukka istui nyt siinä ja käänteli päätänsä yhtä mittaa, nähdäksensä oliko haukkaa tai toista pahaa rosvoa läheisyydessä. Vaan eihän sinun tarvitse huolehtia tänä päivänä, vanha muori, niin hiljaista ja rauhallista kun kaikki on ympärilläsi. Tänään on sunnuntaiamu. Kirkko seisoo mäellä korkeine huippuineen; se katselee veden yli, joko ne tulevat, jotka tänä päivänä tahtovat kuulla pyhää sanaa sekä nousta rukouksen ja laulun lentimillä taivaan Jumalan luo, ne, jotka tänään pitävät siunausta ja rauhaa, kestääkseen viikon vaivaloista työtä Jumalan kanssa sekä maalla että merellä. Ja katso, tuolla tulevat, toinen suuri kirkkovene toisen perästä liikahtaa hiljaa lahdelle. Ihmisiä astuu maalle, he antavat kättä toisilleen ja kiittävät viimeisestä. Näin heitä kokoontuu vähitellen kirkon ympärille, niitulle ja tielle, vaimoilla on valkoiset huivit, soljet ja virsikirja kädessä; miehillä on sunnuntaitakki kiiltävine nappineen. He odottavat pappia ja lukkaria kirkonkellojen soidessa ja kai'un siihen vastatessa vesiltä ja metsästä, pellolta ja niitulta tyynessä aamuhetkessä. Sävelet soivat ja kutsuvat niin suloisesti ja lempeästi ja lentelevät liitelevät, ikäänkuin siunaten, seudun yli. On rauha, ainoastaan rauhaa tämmöisenä sunnuntai-aamuna.

Mutta mihinkä lukkari on jäänyt, jonka on johtaminen laulua kirkossa? Hänen ei muuten ollut tapa olla viimeinen. Jotka varahin olivat kirkkomatkallansa, olivat tottuneet häntä näkemään, kauan ennenkuin pappi oli valmis, kävelevän pappilaan päin, kirkonkirjat kainalossa ja pää pystyssä. Vaan tänään ei näkynyt lukkaria papin luona eikä kirkon luona. "Hän on kaiketi poikennut jonkun luo tien varrella", arveli moni, mutta missä hän oli ei kukaan voinut uneksiakaan. "Nils nukkuu makeasti tänä päivänä", sanoi toinen, mutta se, joka ei ollut unta nähnyt, se oli Nils. Nils paria! Hänellä oli ollut vaivaloinen yö, eikä hänen vaivansa vieläkään ollut ohitse; kun kirkonkellot rupesivat soimaan, seiso Björnstad'in puolella Nils suureen lapioon nojautuneena ja itki veneen vieressä. Ensi työnsä kun hän oli lentänyt portaita ja tietä alas, oli nousta koettamaan olivatko sääret ja housut eheät. Hän ei kuolemaksensa voinut käsittää tätä kaikkea. Arne, joka oli ollut niin lempeä ja hyvä puhuessaan Bergit'istä hänen kanssansa, oli nyt antanut hänelle selkäsäunan kun hän ensi kertaa kosioitkellä kävi. Tätä hän ei voinut ymmärtää; hän seiso siinä, hieroi jäseniänsä ja mietiskeli. Kuinka hyvänsä asian laita nyt olikaan, niin lukkari havaitsi, kun joutui selville taas, että oli parasta rientää kotiin niin pian kuin vaan ehti, eikä sanaakaan puhua kellekään. Hän meni alas rannalle. Mutta mihinkä vene olikaan joutunut? Hän haki ja haki, vaan ei mitään venettä näkynyt. juoksi edestakaisin rannalla, vaan venettä ei ollut missään; hän katseli ulos lahdelle, olisiko se kenties päässyt valloilleen, vaan ei nähnyt mitään venettä. Siinä seiso lukkari. — "Jos ei se ole merellä, niin se vielä vähemmin voi olla maalla", sanoi lukkari pudistaen päätänsä, "sinä saat kaiketi kävellä kotiin tänä yönä, Nils Torgersen, vaan tätä loihumista minä en käsitä. — Mutta mitä on minun nyt keksiminen? — Ei kukaan tiedä missä vene on eikä myöskään missä se on ollut, ja minä olen yhtä iloinen". Näin sanoen kääntyi lukkari ympäri ja rupesi hössöttämään kotia päin. Tie kävi juuri Björnstad'in läävän ohitse. Lukkari oli vähän hämillänsä vielä, hän kävi ja tuumaeli mitä hän sanoisi papille kun tulisi veneestä kysymys. Hän katsoi maahan, sillä valehteleminen on raskas; mutta kun tuli läävän kohdalle, kompastui hän johonkin ja siinä seiso vene keskellä tietä, täynnä rapakkoa, kokka ja perä-käyrä katkaistuna. Lukkari säikähtyi, jäi seisomaan töllistelemään venettä. Hän luuli sen olevan unennäköä, ja hieroi silmiänsä, mutta vene jäi seisomaan missä seiso. Nyt hän ymmärsi kaikki. Per oli tehnyt pilkkaa hänestä. Huomenna kerrottaihin koko pitäjässä että Nils Torgersen oli tullut kotia kosio-veneessä[2] ja papin veneessä vielä päälliseksi; hän joutuisi pilkan ja naurun alaiseksi mihin vaan kääntyi. Nils Torgersen tuijotti veneeseen ja itki harmista. Kyllä se sai olla hänen viimeinen kosioitkensä. "Nils nukkuu makeasti tänä päivänä", sanoivat ihmiset kirkko-mäellä, mutta Nils'illä oli ollut vaivaloinen yö. Aurinko katseli jo vuorten yli kirkkaana sunnuntaiamuna ja nauroi koko seudulle, joka hiljaa lepäsi, eikä vielä ollut herännyt. Mutta yksi siinä oli hereillä, nimittäin Nils. Vaan Nils ei nauranut. Hän oli saanut lapion (Jumala tiesi mistä), sysäsi ja kaivoi ja itki välistä harmista. Hyvä oli että hän aikanaan oli ollut ojankaivaja. Se oli tuttu työ, mikä hänellä oli tänä yönä. Sunnuntaiamu oli niin loistava ja puhdas, vaan Nils Torgersen ei ollut puhdas. Hän oli vetänyt veneen alas järvelle. Hän oli ajanut vettä siihen ja hieronut sitä kaikin voimin. Nyt vene olikin puhdas, vaan Nils Torgersen ei ollut puhdas. Ja kirkko-veneitä rupesi tulemaan toinen toisen perästä, ja kellot soimaan, mutta siinä seiso lukkari Björnstad'in rannalla lapioon nojautuneena, ja itki. Hän katseli venettä, nyt se viimeinkin oli puhdas, mutta hän ei uskaltanut sysätä sitä veteen ennenkuin kaikki kirkkoveneet olivat tulleet, ett'ei kukaan näkisi missä työssä hän oli ollut sunnuntaiamuna.

Väki kirkkomäellä ei voinut ymmärtää mihin lukkari oli jäänyt, mutta samassa lukkari astui veneeseen, kumartui kyyryyn ett'ei kukaan häntä tuntisi, pysyi hyvin likellä rantaa, mutta sousi niin että kuohui kokan edessä. Hän kiinnitti veneen, hiipi hiljaa mä'en yli, ja kun pappi myöhemmin aamulla tuli puvussansa kirkolle, seiso kirkon portilla häntä vastaanottamassa juuri Nils Torgersen. Siinä hän seiso vanhassa paidassansa ja vanhalla tavallansa kumartamassa niin että olisi voinut luulla kaikkien

jäsenten menevän pois sijoiltaan. Per istui aidalla likellä kirkon porttia. Hän istui erillensä, sillä hänellä oli eri ajatuksetkin. Hän hymyili kuullessa ihmisten puhuvan lukkarista; katseli veden pinnalle päin, vaan ei sanonut mitään. Hänestäkin lukkari viipyi liian kauan. Mutta siinäpä hän tuli, väsyneenä ja uupuneena, papille kumartaen ja raapien jalallansa, ja meni sitten kirkkoon hänen jälkeensä. Samassa katsoi hän ylös; siinä istui Per aidalla ja soitti yhteen jaloillansa. Lukkari punastui, hän ei oikein tietänyt pitkö hänen nauraa vai itkeä harmissansa, hän veti vaan käsivarret likemmiksi ruumistansa ja uhkasi nyrkillään Per'iä. "Mikä lukkaria vaivaa tänään?" sanoivat ihmiset, katsellen toinen toistansa, "hän on niin eriskummallinen". Vähitellen menivät sitten kirkkoon.

Per jäi aidalle istumaan. Hänen mielensä kävi niin oudoksi kun hän mäki lukkarin noin uupuneena, sillä ei tarvittu erittäin tarkkoja silmiä näkemään että hän oli ollut kovassa työssä tänä yönä. Per seurasi viimein muita; hänestä tuntui ensin niinkuin häneltä olisi puuttunut rohkeutta menemään kirkkoon. Hän tuli ovelle; olivat jo alkaneet laulaa tuolla sisällä. Per otti lakin päästään ja seiso i vähän aikaa siinä; sitten hän kääntyi ja meni ulos taas. Laulu oli häntä liikuttanut syvästi; hänestä oli ikäänkuin hän olisi tehnyt syntiä Herran edessä, eivätkä hänen ajatuksensa olleet siinä, missä niiden olisi pitänyt olla sunnuntaiamuna, sillä hän ei voinut muuta ajatella, kuin Bergit'iä ja kuinka kaikki oli tapahtunut. Ei Bergit eikä hänen vanhempansa olleet tulleet kirkolle tänä päivänä, jotakin oli ollut esteenä. "Sinä olet liian pitkälle mennyt yhtä kaikki Per", ajatteli hän itsekseen kulkiessansa tietä myöten; "mutta minä en sillä tarkoittanut mitään pahaa. Minun täytyy puhua Bergit'ille; kun ei Arne vaan olisi lyönyt liian kovasti, mutta lukkari onkin mies kestäämään yhtä ja toista". Per kulki alas rannalle, ja sinne tultuansa hän ei voinut ymmärtää mitä hän siellä alhaalla teki, ja meni sitten takaisin taas samaa tietä. Hänellä ei ollut mitään rauhaa ja puoleksi hän toivoi olevansa kirkossa taas. Mutta jos hän toivoi pääsevänsä sisään, niin lukkari päinvastoin toivoi pääsevänsä ulos; sillä laulu ei koskaan ollut niin hullusti käynyt kuin tänä päivänä. Milloin eksyi lukkari toisesta värssystä alas kolmanteen, milloin aloitti hän toista vertaa korkeammalta, kuin ennen, milloin meni laulu aivan sekaisin ja lopuksi se seisautui tykkäänä. "Tonttu on varmaan vienyt järjen lukkarilta", sanoi kirkkoväki.

Jo sanottiin ett'ei Arne sinä sunnuntaina tullut kirkkoon. Arne istui kotona tuvassaan, mutta häntä ei ollut hyvä lähestyä alussa. Hän oli vihainen kuin turkkilainen; sillä nyt hän tiesi, että oli Per'in sijassa piessyt lukkaria. Ääni kyllä oli ollut vähän outo Arne'n mielestä; vaan ei hän voinut uneksiakaan että lukkari uskaltaisi lähteä kosio-retkelle niin myöhään illalla. Kyllä Per hänen mielestänsä näytti kummallisen suurelta ja raskaalta, mutta ei hän voinut niin tarkoin nähdä myöskään, pimeä kun oli. Eikä ollut Arne pitkään aikaan ollut minkään miehen kimpussa ja rupesi jo vanhentumaan, jotta ei tuo häntä kummastuttanut, että mies tuntui hänestä raskaalta. Arne ei kuitenkaan tahtonut, että hänestä semmoista sanottaisiin ja oli sentähden nostanut kosiomiehen ja heittänyt hänet kerrassaan ulos. Semmoisen keltanokan, kuin Per, pitäisi ainakin olla viimeinen sanomaan, että Arne oli tullut heikoksi käsivarsistaan. Arne istui tuolilla ja katseli ulos, vaan ei nähnyt mitään; sillä hänen ajatuksensa kävivät toista suuntaa. Hän nojasi käsivarsiansa ikkunan lautaan, kasvot olivat totiset ja synkeät. Hän oli yksinänsä tuvassa. Viimein ovi avattiin ja Kari tuli sisään. Hän askarteli ensin yhtä ja toista, otti sitten hiljaa kaapista raamatun ja rupesi lukemaan, vaan katsahti vähän perästä miehensä puoleen. Arne kääntyi ja katseli, — silloin Kari luki. Hän nousi sitten, astui muutamia askeleita laattialla ja pysähtyi aina Karin eteen. Kari ei nostanut silmiänsä kirjasta.

"Missä on Bergit?" kysyi Arne kolkosti, vaan ei katsellut häntä.

"Hän arvattavasti istuu mehiläispesän tykönä", vastasi Kari, nostaen päätänsä.

"Mitä hän siellä tekee?"

"Arvattavasti hän itkee, raukka, — sinä olet ollut liian ankara häntä kohtaan, Arne", lisäsi hän, "eihän tyttö voi siihen mitään, että vanhat ihmiset menettelevät hupsunlaisesti".

Arne puri sormeensa. "Naisväki puhuu niinkuin se ymmärtää", sanoi hän lyhyesti, otti lakkinsa ja meni ulos. Yhtä ja toista lensi Arne'n aivojen läpi kun hän tuossa kulki. Se häntä erittäin suututti että kaikki aikeensa Bergit'in suhteen menivät myttyyn. Arne ei voinut kieltää että mielellään olisi tahtonut lukkarin vävykseen. Hän oli sekä arvokas mies että suuren talon omistaja. Mutta Arne ei ollut se mies, joka pyytäisi toista ottamaan hänen tytärtänsä, ja lukkari tietysti oli niin suuttunut ett'ei hän tahtoisi kuulla kosimisesta eikä naimisesta Bergit'in kanssa enää. Nils Torgersen pysyi myöskin kotonansa sinä päivänä, kun kerran oli päässyt kirkosta. Hän oli niin hervotoin ett'ei tietänyt mitä tehdä. Ei hänen olisi tehnyt mieli jättää Bergit'iä nyt kun juuri oli ollut hänet saamaisillaan; mutta hän ei ollut se mies, joka pyytämällä pyytäisi kenenkään tytärtä, hän, pitäjän ensimmäinen mies, pappi ja tuomari poisluettuina. Jos Arne tulisi anteeksi pyytämään, niin kaikki vielä voisi päättyä hyvin; mutta jos hän tuns i Arne'a oikein, niin se ei voinut tapahtua. Kyllä kai hän sai jättää Bergit'in yhtä kaikki. Mutta Per — ei, ei hän voinut päästää Bergit'iä kuitenkaan. Hän oli näkevinänsä Per'in ja koko pitäjän rahvaan seisovan nauramassa hänen takanansa Nils'ille, joka oli kosioveneessä ollut, ja viimein kaikki nämä mielikuvitukset sekaantuivat niin lukkarin päässä, että hänen täytyi mennä ulos vilvoittelemaan. Hän

kuljeskeli vainioita myöten, vaan ei katsellut perunoita eikä ruohoja; ainoastaan mustaa multaa. Hän mietiskeli millä lailla saisi rikotun välin hänen ja Arne'n kesken eheäksi jälleen. Arne tuli häntä vastaan, vaan ei nähnyt eikä kuullut mitään, mietiskeli vaan kuinka hän saisi eheäksi jälleen tuon rikotun välin hänen ja lukkarin kesken. Yht'äkkiä molemmat säpsähtivät, sillä heidän silmänsä kohtasivat toisiansa, mutta juuri samassa havaitsi lukkari jotakin naurettavaa, joka ei ollut olemassa, ja Arne oli ihan selvästi näkevinänsä että vieras vene laski hänen siltaansa päin, jotta hänen täytyi kääntyä ja mennä alas merelle.

"Tunsikohan minua?" ajatteli Arne hetken perästä ja katseli varovasti mäelle päin lukkarin jälkeen.

"Tunsikohan minua", ajatteli lukkari, katsellen Arnen jälkeen alas merelle päin. Myöhemmin päivällä Arne leppyi ja muutaman viikon kuluttua hän ei voinut muuta kuin nauraa kuullessansa kuinka Per oli houkutellut lukkaria kosio-veneeseen; sillä tuo juttu oli levinnut koko seutuun (Jumala tiesi mistä se oli tullutkaan), eikä Nils Torgersen voinut ilmaantua missään, ihmisten nauramatta ja kuiskaamatta. Arne ei voinut kieltää että Per oli pulska mies, vaan hänellä ei ollut mitään omaisuutta, eikä hänestä ollut sen enempiä puhumista. Arne ei pitänyt siitä, että Kari puhui Per'istä, mutta kun se tapahtui, niin hän itse kyseli yhtä ja toista, joka koski Per'iä, ja rupesi ylimalkain häntä huomaamaan enemmän, kuin ennen.

Eräänä päivänä, kun Arne seisoj ulkona kaivamassa, tapahtui että joku ratsasti ohitse. Se oli Per. Hän istui papin valkoisen hevosen selässä, ohjakset riippuivat, sillä kuljettiin ylämäkeä. Kädet oli taskuihin pistetyt, jalat roikkuivat sinne tänne ja pieni lakin-tupsu pieksi hänen korviansa,

"Hyvää päivää, Jumala siunatkoon teitä!" sanoi hän ratsastaessaan Arnen ohitse. Arne katsoi ylös.

"Kiitos! — oletko sinä ulkona tässä pahassa ilmassa?"

"Niin se on hieman paha nyt niille, jotka saavat kulkea pitempiä matkoja".

"Kuinka kauas sinä sitten kulet?"

"Minä lähdän kaupunkiin toimittamaan muutamia asioita papille".

"Sinä menestyt hyvin papin luona?"

"Tietty se, semmoinen ystävällinen mies, ja hyvän palkan hän myöskin maksaa. Minä olen nyt jo pannut säästöön noin sata taalaria".

"Vai niin — se ei riitä talon ostoon".

"Ei riitä, vaan aikaa myöten siihen lisääntyy enemmän".

Arne rupesi vähitellen kaivamaan taas ja hevonen rupesi raapimaan maata ja pyrkimään eteenpäin. Vaan Per tahtoi varmaankin jutella vähäisen vielä, hän pidatti hevosta ja leikki ohjasten kanssa.

"Tahtoisin — tahdotko seisoa hevonen — minä tahtoisin kysyä sinulta jotakin, Arne", ja Per otti lakin päästään ja piteli sitä sormillaan, "tahtoisitko minua vävyksesi; sillä minä olen nyt kauan rakastanut Bergit'iä, ja hän" — — "Bergit on talollisen tytär", vastasi Arne ylpeästi, työntäen lapion maahan.

"Se on tosi kyllä", vastasi Per ja löi säärtänsä lakilla. "Paljonko sinä vaadit?" kysyi hän yht'äkkiä ja katsoi ylös. Arne seisoj hetken aikaa käsi puuskassa lapioon nojautuneena.

"Sinä päivänä kun voit panna kaksi punasta seteliä eteeni pöydälle on tyttö oleva sun, vaan sitä ennen ei siitä tule mitään koko jutusta".

Per istui hetken aikaa. "Kauan kestää odottaa, mutta miehen sana on aina sana; sinä muistat tätä sanaasi, Arne?"

"Muistan".

"Jää hyvästi ja onnea työhön; mutta nyt minä saan etsiä onneani tiellä".

"Hyvästi, hyvästi, onnea matkalle".

NELJÄS LUKU.

Talvi oli mennyt ja ilma oli keväinen. Jää oli poissa lahdista ja lumi maasta. Lehtien ummut puhkesivat kukkuloilla, että oli ilo sitä nähdä, ja aurinko katseli oksien väliltä tervehtien vanhoja ystäviä. Tuuli lensi toivoa täynnä meren yli ja tiedusteli eivätkö lintuset pian tulisi; sillä metsässä oli jo heille asunto valmistettu. Siinä oli kaikki järjestetty kesävieraita vastaanottamaan; tuuli oli itse puhdistanut metsää; se oli kantanut kuivat lehdet ja oksat kauas ulos lahdelle, jotta siellä saisivat purjehtia merelle. Puut olivat lumi-vedellä juuriansa pesseet ja latvojansa sateella, jotta seisovat kiiltävinä ja loistavina, ja jälestäpäin tuuli oli niitä kuivannut. Se lensi itse ympäri kuiskaellen ja nauraellen, lensi oksien väliin ja lehtien väliin ja kertoi satuja ja juttuja, jotta kaikki suunsa avasivat ja nauraa hohottivat. "Nyt kasvaa metsissä niin että kuuluu", sanoivat ihmiset, jotka kävivät maantiellä. Ja sitten tuli lintuja, toinen toisen perästä, leivonen, rastas ja käki, ja kohta metsä kaikui yhteisestä laulusta. Ja sitten tuli muitakin kesälintuja, vaan ne olivat suurempaa lajia, nimittäin Englantilaisia. Heille oli myöskin asuntoja valmistettu, järjestetty ja koristettu, olipa Arne Björnstad pannut uusia lasia toisen kerroksen ikkunoihin; sillä hänenkin piti vastaan-ottaa tuommoista suurta lintua, jonka nimi oli Mr. Smith.

Mr. Smith oli hyvin tunnettu näillä seuduilla, sillä hän oli ollut siellä kerran ennen, ja ihmiset olivat pitäneet hänestä paljon. Hän osasi puhua kansan kieltä. Ainoastaan joskus kun hän suuttui taikka hänellä oli kiire, rupesi hän löpöttelemään semmoista kummallista kieltä, ett'ei kukaan häntä ymmärtänyt. Tämä lintu, jonka Arne oli saanut luoksensa, oli aivan raitainen, takki oli raitainen, liivit olivat raitaiset, housut olivat raitaiset ja sukat olivat raitaiset. Housut eivät ulottuneet kuin polviin asti, mutta olivat polvien kohdalla paksuna mytynä, kengät olivat nauhoilla jalkaan sidotut ja varustetut rauta-anturoilla, jotta jyrisi kuin Smith kulki tuvan läpi. Mutta kummallisinta koko puvussa oli kuitenkin hattu. Se oli ympyräinen ja väriltänsä harmaa, ja sen ympäri oli neulottu korkkia ja hakasia y.m. Sitä hänen oli käyttäminen kun oli kalastamassa; sillä silloin koko hattu oli täynnä onkikoukkuja. Hän taisi, milloin vaan tahtoi, tarttua semmoiseen ja sitoa sen rihmaan. Rahvas nauroi kun nähtiin Smithin tulevan täydessä asussaan. "Ei suinkaan hän ole aivan selvä päästään", sanoivat, "mutta hyvä kuitenkin on, se raukka". Mr. Smith antoi heidän jutella, hän seisoi hattu päässä ja onki kädessä keskellä virtaa onkimassa. Välistä lähti hän sukkelammin kuin vuohi kiipeemään ylös jyrkimmille kallioille ja korkeimmille lumi-vuorille, jossa ihmisjalka ei ennen ollut käynyt. Välistä ihmiset olivat tavanneet häntä muuallakin, nimittäin Björnstad'in vuorimajassa Bergit'in luona. Niitäkin löytyi, jotka sanoivat että se tuskin oli ollut sattumus, että Smith tällä kertaa oli tullut asumaan Arnen luo. Per ei voinut häntä kärsiä. "Minä en ymmärrä mitä tuo raitainen maankuljeksija täällä tekee, rahoja hänellä on kuin ruohoja". Ehkä Per myöskin oli kuullut puhuttavan eräästä semmoisesta, joka oli nainut talonpoikaistytön naapuripitäjässä.

Vaan jos englantilainen kävikin Bergit'in luona, niin hän ei ollut ainoa. Eräänä kauniina päivänä oli lukkari Nils Torgersenkin lähtenyt liikkeelle ja hiljaa kulkenut ylös vuorelle. Hän ei tahtonut jättää asiaansa kuitenkaan, ja vaikka hän ei voinut tulla Arnen luo, eihän se pahaa ollut, että hän piti ystävyyttä tytön kanssa. Ja Nils kävi siellä kerran, ja toisen ja kolmannenkin, mutta aina niin hiljaisuudessa, ett'ei kukaan saisi siitä tietoa.

Eräänä kauniina kesäpäivänä seisoi Mr. Smith Björnstad'in ovesa ja odotti Arnea. Hän oli täydessä asussa tänään, ja olipa myös raitainen kaulaliina kaulassa ja kaikkein paksuimmat kengät jaloissa. Hän katseli vuorotellen kenkiänsä ja taivasta ja sitten tupaan Arnen jälkeen, eikö hän jo tulisi. Mutta Arne ei kiirettä pitänyt. Kari laittoi voileipiä; muutamia sai hän syödä ja muutamia pani hän laukkuun; sillä Arne ei ollut se, joka ruo'atta lähti semmoiselle narriretkelle kuin tänään. Mr. Smith aikoi nimittäin nousta korkeimmalle vuorenhuipulle koko seudussa ja tämä huippu oli niin jyrkkä ett'ei tähän saakka vuohen eikä ihmisen jalka ollut sinne astunut. Mutta Smith tahtoi kuitenkin koettaa ja oli niin kauan pyytänyt Arnea itseänsä seuraamaan, että tämä väysi rukouksiin ja viimein lupasi seurata häntä. "Arvattavasti en tule kotia ennenkuin myöhään illalla", oli hänen viimeiset sanansa ovesa. Lähtivät siis matkalle. Englantilainen oli hyvällä tuulella tänään; oli heittänyt plaidin olkapäälle, vihelsi iloista laulua ja sanoi silloin tällöin muutaman sanan Arnelle, joka kulki takana laukkuja kantaen. "*A very fine morning* — ah! hyvin kaunis aamu Mr. Arne?"

"Oo-jaa! arvattavasti saamme rankkasateen, ennenkuin tulemme kotia tänä iltana", mörisi Arne.

"Rankkasadettako? Rankkasadetta? *I have plaid*", ja näin sanoessaan englantilainen levitti plaidinsä ja antoi sen riippua alas olkapäiltään.

Kotona Björnstad'issa kävivät asiat vähän sukkelasti sinä päivänä. Bergit oli tullut aikaisin alas karjakkomajasta muutamain astiain kanssa, jotka olivat korjattavat, ja illalla hänen piti mennä ylös jälleen; mutta kuultuansa ett'ei isänsä palajaisi ennenkuin myöhään, jäi hän rauhassa kotiin; sillä Kari oli niin järjestänyt, että Per sai syytä tulla Björnstad'iin myöhemmin päivällä. Eikä Per antanut kauan odottaa. Hän tuli ja paljon silloin kuiskailtiin ja tuumailtiin heidän kesken. Bergit sanoi että jos hän ei saa Per'iä, niin ei hän huoli lukkarista eikä englantilaisesta; hän ei tahtonut semmoista villi-saksalaista. Per nauroi ja arveli että se oli erinomaisen hyvin sanottu Bergit'iltä. Jo rupesi hämärtämään. Bergit'in piti lähteä, mutta Per tahtoi häntä saattaa. Kun seisoi keskustelemassa tästä, tuli eräs mies juosta

lähättäen mäkeä alas. Per nopeasti hävisi, sillä se oli Arne itse. Lakki oli pudonnut hänen päästään, kädet olivat veriset, housut ja takki mullassa ja savessa.

"Kuinka sinun on käynyt?" sanoi Kari kun Arne heittäysi tuolille ja jäi sinne istumaan hengähtämään, "ja missä on toverisi?"

"Ah! hän istuu vuorenloukossa tuolla pohjoispuolella, eikä voi päästä sinne eikä tänne".

"Mitä sanot? Oletteko päässeet huipulle?"

"Vieläkö mitä? Voithan ymmärtää, ett'ei ihmisjalka pääse mihin ei pääse vuohenjalkakaan; mutta semmoisilla ihmisillä ei välistä ole järkeä; tietysti meidän täytyi palata kun olimme puolet matkaa kulkeneet; mutta kyllä on varma, ett'en minä uudista tätä temppua". Näin sanoen tarttui hän tuoppiin ja rupesi juomaan.

"Mitenkä pääsit alas jälleen?" kysyi Kari ja pudisti hänen takkinsa puhtaaksi.

"No jommankumman piti koettaa ja minun osakseni se tuli; minä annoin mennä suoraan alas, en tahtonut oikein uskoa että olin päässyt eheällä nahalla perille. Mutta missä on Olav Nordistuen? Onko Gunnar kotona? Meidän täytyy koettaa saada se raukka alas jälleen, hän voi terveytensä menettää jos hänen täytyy maata vuorella tänä yönä, on jo ruvennut vähän satamaan".

"Ei, Jumal' auttakoon meitä", huusi Bergit, "olisi synti jos hänelle tulisi vahinko, minun täytyy juosta hakemaan väkeä". — Ja tiehensä hän juoksi pellon yli ja siihen taloon, jossa Gunnar asui. Gunnar oli Arnen torppari. Hän oli juuri tullut kotia työstään. Hän oli sentähden väsyksissään heittäynyt vuoteelle ja oli juuri nukkumaisillaan.

"Onko Gunnar kotona?" kysyi Bergit, pistäen päänsä ovesta sisään.

"Kyllä, hän makaa vuoteella". Bergit meni vuoteen luo.

"Gunnar! Gunnar!" kuiskasi hän ja pudisti häntä hiukan.

"Niin!" vastasi Gunnar ja kääntyi toiselle kyljelle, hieroen silmiänsä.

"Sinun täytyy nousta pystyyn niin pian kuin mahdollista".

"No, mikä on hätänä?"

"Niin, näetkös, tuo englantilainen on eksynyt eikä voi päästä kotia jälleen".

"Missä hän sitten on?"

"Oi, hän istuu pohjoispuolella vuorenloukossa".

"Vuorenloukossako? ja sinä tahdot että minun pitää mennä hakemaan häntä sieltä?"

"Niin, juuri sieltä".

"Kun et vaan olisi hullu, tyttöni? minunko pitäisi toista pelastaa paikasta, josta töin tuskin voisin itsenikään pelastaa".

"Et sinä tule sitä ilmaiseksi tekemään, sillä miehellä on rahaa kuin ruohoja vaan".

"Väsänyt kun olen, en menisi vaikka panisit minulle käteen kaksikymmentä taalaria".

"En tietänyt että olet pelkuri, Gunnar".

"Pelkuriko? Ei suinkaan sinunkaan tee mieli taittaa sääriäsi ja käsivarsiasi, vai kuinka?"

"Mutta, Gunnar!"

"En menisi vaikka olisit oma sisareni", ja niin sanoen kääntyi hän toiselle korvalleen ja rupesi kuorsaamaan vielä kovemmin.

"Herrainen aika! mitä on minun tehtävä", sanoi Bergit ja oli päivissään. "Minun täytyy lähteä Olavin luo". Ja Bergit juoksemaan. Olavi istui illallisella kun ovea kolkutettiin ja Bergit pistäytyi sisään, punaisena kasvoistaan ja aivan hengästyneenä. Eikä alkaakaan niin pani hän kielensä liikkeelle. Olavi töllisti häneen, rupesi kääntelemään lusikkaa puurossa, ja kun hän oli sitä neljännen kerran kääntänyt, lopetti Bergit.

Silloin rupesi Olavi syömään jälleen.

"Mutta Olavi, kun minä nyt rukoelen sinua niin hartaasti", sanoi Bergit tarttuen hänen käsivarteensa.

"Ei, vaikka olisit itse kuningatar, en sitä tekisi".

Bergit pyyhki pois kyyneleen ja nosti välistä esiliinan silmillensä juostessaan kotiapäin, ja hänellä oli itku kurkussa kun hän tuli tupaan.

"Noo?" kysyi Arne hitaasti, kun ovesa kuljettiin.

"En ole nähnyt mokomia ihmisiä", sanoi Bergit; "en saanut ketään menemään, vaikka lupasin heille sekä sitä että tätä; he olivat niinkuin noidutut, niin pian kuin mainitsin vuorenloukon".

"En tiedä muuta kuin että sinä saat koettaa vielä kerran, sinä Arne", sanoi Kari, katsoen mieheensä.

"Minäkö? Ethän voine uskoa että kykenen siihen kaiken tämän vaivan jälkeen; mutta eikö ole läheisyydessä muita ihmisiä?"

"Kenties siellä olisi" — — sanoi Kari epäillen.

"Minä näin pappilan Per'in tiellä hetken aikaa sitten", sanoi Bergit hiljaa ja punastui samassa.

"Onko se totta? Mene katsomaan, sillä sinun täytyy saada hänet kiinni tavalla tai toisella, mutta hänen täytyy kiirehtiä, muuten tulee liian pimeä".

Per oli hiipinyt läävän taakse ja siellä hän seisoi vähän aikaa; sillä hän oli utelias kuulemaan mitä kaikki tämä merkitsi. Mutta kun hänen mielestensä kesti liian kauan, lähti hän kulkemaan kotiapäin vitkastellen. Yht'äkkiä kuuli hän jonkun takanansa huutavan: "Per! Per!" Hän kääntyi. Se oli Bergit.

"No? tuletko sinä minua hakemaan? Mitä kaikki tämä merkitsee?"

"Sen saat kuulla toisen kerran, nyt sinun pitää kohta seurata minua"

"Pitääkö minun?"

"Niin, näetkös, tuo kummallinen englantilainen on jäänyt vuorenloukkoon, ja sinä saat auttaa häntä alas jälleen".

"Häntäkö — tuota raitaista? Ethän sinä totisesti puhu Bergit, sinä tiedät" — "Hän on ihminen hänkin yhtä hyvin kuin me muut", katkaisi Bergit hänen puheensa, "enkä ikinä voisi unohtaa jos hänelle onnettomuus tapahtuisi, ja se tulisi raskaasti painamaan sinuakin, Per".

"Melkeinpä luulen että olet oikeassa, Bergit", sanoi Per raapien niskaansa. "Synti olisi jos hänelle vahinko tapahtuisi" — — "Syntikö? vieläpä suurikin synti. Eikä ole hauskaa oudolle ihmiselle, näetkös, istua yksin koko yö, kylmää ja märkää kun siellä on".

"Totta puhut, — alas pitää hänen kohta päästä, vaikkapa olisi Nils Torgersen itse, niin — —".

"Niin älä ole liian rohkea, Per, sinä tiedät että vuorenloukko on vaarallinen".

"Kyllä siitä huolta pidetään, ei sinun tarvitse sitä pelätä".

"Ole nyt varovainen Per, minä tiedän että välistä olet hullunkurinen ja ajattelepas — semmoista haavaa ei koko elin-aika voisi parantaa". "Vaikka nyt pahintakin tapahtuisi, niin tiedät että minä vaan olen velvollisuuden täyttänyt, ja sitten", lisäsi hän totisesti, laskien käsivartensa hänen vartalonsa ympäri, "niin sinä myöskin tiedät että on yksi mies, jonka nimi on herra Jumala, eikä se mies jätä niitä, jotka eivät itseänsä jätä. Hän saa kyllä pitää meistä molemmista huolen, jos meistä koskaan on pariskunta tuleva. Mutta minun täytyy joutua ett'ei tule liian pimeä".

"Niin, köysiä on kotona kartanossa".

Per ei ollut hidas, eikä Bergit ollut hidas, ja hetken aikaa sen jälkeen sekä Arne että Per olivat matkalla vuorenloukolle; Arnen täytyi ensin tietä osoittaa. Pitkän, hyvän köyden, jonka Per oli mukaansa ottanut, satoi hän ympärillensä, että kiipeeminen olisi hänelle helpompi. Vuorenloukko ei ollut kuin neljännespeninkulman päässä Björnstad'in talosta. Sen kautta kävi lyhyin tie lumivuorelle, mutta tämä tie oli kun olikin niin vaarallinen, ett'ei kukaan tahtonut sitä käydä; sillä vuorenloukko oli täynnä irtonaisia kiviä, multaa ja pengerryksiä ja toisella puolella kuohui pieni koski, jotta oli Jumalan onni jos se, joka kerran oli ruvennut luistamaan alas, ei luistanut suoraan koskeen. Per oli jo ruvennut kiipeemään ylös loukkoa kohti, Arne seisoivat katsomassa. Kyllä maksoikin vaivaa katsella Per'in kiipeemistä vuorta ylös. Hän juoksi niin kepeästi kuin vuohi kiveltä toiselle syvyyksien ja halkeemien yli,

hän riippui kuin karpänen kiinni vuoren seinässä, painoi polviensa kiveä vasten, tarttui sitten käsin kiinni, riippui ilmassa, nostaen itseänsä ylös, mutta sitten heitti nopeasti toisen jalkansa ylös ja kalliokielellä hän oli. Hän ryömi ja konttasi tarttuen kiviin ja oksiin, milloin seiso i hän pystyssä, silmällä etsien toista jalan-alusta, milloin mateli hän kuin ankeriainen, mutta eteenpäin meni hän yhä korkeammalle, ja joka askeleella pienen lakin tupsu pieksi hänen korviensa. Arne seiso i vuoren juurella. "Sepä peevelin mies vuorilla kulkemaan", sanoi hän tuijoittaen Per'in jälkeen, joka tuolla ylhäällä oli mustan pilkun näköinen. Mutta samassa Per hävisi tykkönään, Arne kuuli jyrinää pyörivistä kivistä. Hän kävi jääkylmäksi. Mutta kas, siellä Per ilmestyi jälleen; hän ei ollut tahtonut seurata sillä kertaa, vaikka oli ruvennut luistamaan. "Tämä oli raskas työ", sanoi Per, istuutui kivelte ja pyyhki otsaansa. "Ei suinkaan hän voi olla aivan kaukana täältä", arveli hän, nousi ja katseli ympärilleen, mutta hän ei voinut nähdä mitään. "Hallo!" huusi hän niin että jyrisi vuoriloissa; mutta koski piti vielä suurempaa ääntä, kuohuen alaspäin. "Kun ei hän vaan ole luistanut alas", - ja Per tuskastui. Hän kävi vielä muutamia askeleita, yhä katsellen ympärillensä. Hän huusi vielä kerran niin kovasti kuin vaan jaksoi, ja — eikö näyttänyt siltä kuin jotakin raitaista olisi liikkunut tuolla kalliolla. Per ei ollut hidas juoksemaan ylös. Siinä makasi mr. Smith käärittynä plaidiinsä, ja oli juuri nukkumaisillaan. Hän oli vetänyt kellonsa ja valmistanut itsensä yöksi. Toisen käsivartensa oli hän pannut raidan rungon ympäri, maataksensa sitä paremmin, toinen käsivarsi oli pään alla. Kun hän kuuli jotain rapisevan ihan läheisyydestänsä, kääntyi hän toiselle kyljelle ja katseli Per'ia. Silloin vasta näytti oikein selviävän. Hän nosti hattua, hieroi silmiänsä ja sanoi ystävällisimmällä äänellensä: "*How are you Mr. Per? can you help me down?*"[3] Per ei tietänyt mitä ajatella; noin kummallista miestä hän ei ollut ennen kohdannut, mutta mr. Smith'in liikunnosta hän ymmärsi mitä tämä tarkoitti.

"Saanhan koettaa", sanoi Per ja kiersi köyden päältänsä.

"Pitääkö sinun sitoa minut? *very well*", ja Mr. Smith järjesti plaidiänsä, ja silitti sitä, ett'ei tulisi liian rypyiseksi.

"Kyllä minun täytyy sitoa sinut, jos ei mielesi tee mennä nurin niskoin", sanoi Per, otti köyden, pani sen kolme neljä kertaa englantilaisen vartalon ympäri, ja satoi sen niin hyvin kuin suinkin taisi. Mr. Smith seiso i kärsivällisenä kuin karitsa, antoi Per'in tehdä mitä tahtoi ja katseli sill'aikaa näkö-alaa: "*A splendid view! — ah — you are ready? am I to go on?*"[4]

"Anna mennä", vastasi Per, ja englantilainen istui, nojaten käsiinsä, ja laski mäkeä alas niin että räiskyi multaa ja kiviä hänen ympärillensä, sill'aikaa kun Per ponnisti vastaan kaikin voimin, heittäen itseänsä taaksepäin. Kun englantilaisella sitten oli pohjaa jalkojensa alla, niin sai hän odottaa, ja nyt Per koettamaan onneansa yksinään. "Hyvä että on nahkahousut välillä", ajatteli Per luistaessa alaspäin. Kun hän sitten oli päässyt onnellisesti alas, alkoi leikki uudestaan. Englantilainen kävi edellä, piti nuorasta kiinni kun oli oikein pahoja paikkoja, hengähti ennenkun tohti edemmäksi mennä, koettaen jalalla ennen astumista; sillä nyt ei ollut helppo nähdä hämärässä, vieläpä vuoren varjopuolella. Per jännitti suoniensa ja piti kiinni hengen kaupalla astuen askel askeleelta, vaan ei ole kieltämistä että sydämensä pamppaili, kun hän rupe si luistamaan. Ehkä olisi ollut kyllä hupaista nähdä näiden molempain ryömivän, luistavan ja kömpivän; vaan ei kumpikaan heistä sanonut sanaakaan. Ainoa ääni, mikä kuului, oli kosken, joka pauhasi, ja kivien, jotka pyörivät alas että kajahti kauas vuoriloissa. Ei kukaan tietänyt, vaikka koski olisi saanut laulaa heidän ruumis-virttänsä ennen iltaa. Mutta tuossa englantilainen seiso i tiellä. Oli kuin kivi olisi pudonnut sydämmestä, kun hän teki viimeisen hyppäyksen ja tunki vankkaa maata anturoiden alla; hän ei tietänyt miten se tapahtui, mielensä kävi niin keveäksi että mielellään olisi laulanut; hän katsahti ylös ja siinä seiso i englantilainen levollisimmalla muodolla maailmassa, katsellen ja pyyhkien vaatteitansa. "*Have you a harja? I am very likainen*". Per töllötti häneen: "onko nähty semmoista kruuvia ennen?" Mutta vielä kummallisemmaksi hän kävi; hetken aikaa puhdistettuansa vaatteitaan, seiso i hän liikkumaton ja katseli kauan totisesti vuorenloukkoa; otti sitten hatun päästään, meni Per'in luo ja ojensi hänelle kättä: "*thank you Mr. Per*"[5] sanoi hän. Kuului niinkuin ääni olisi vavissut samassa, ja hänellä oli kyneleitä silmissään. Vaan muuta hän ei sanonutkaan paluumatkalla Björnstad'in taloon.

Arne seiso i ovesa odottamassa, oli valmistanut illallista ja tuonut suuren ruukullisen olutta. Per'illä ei ollut aikaa mennä sisään, hänen täytyi kohta lähteä kotia pappilaan, muuten eivät tietäneet mihin hän oli joutunut. Mutta Arne pakoitti häntä tulemaan tupaan. "Sinun voi todellakin olla jano, tehtyäsi tuon työn", sanoi hän, ja otti Per'ia käsivarresta kiinni, ja tupaan hänen täytyi. "Lieneekö Bergit vielä täällä?" ajatteli Per, katsellen ympärilleen; mutta Bergit oli aikoja sitten mennyt karjakkomajalle. Per istuutui penkille. "Tässä on hyvä istua", arveli Per. Ja Per sai suuren vadillisen puuroa. Kari kaasi sen itse hänelle. "Minä en saa näin hyvää puuroa pappilassa", ajatteli Per. Ja Per sai ruukullisen olutta ja toisenkin, Arne itse kantoi ne hänelle. Sitten juteltiin, Per'in täytyi kertoa, Arne kuunteli, välistä katsellen ruukkuun, joko pohjaa näkyisi, ja tarjosi enemmän. "Jokohan asiat nyt edistyy", ajatteli Per, "näin lempeä ja ystävällinen ei hän koskaan ole ollut". Per nousi ja kiitti ruoasta ja juomasta ja sitten hän meni. Mutta samassa kun hän läksi ovesta ulos, joku huusi häntä. Se oli englantilainen, joka tuli alas huoneestaan, missä oli uudestaan siivonnut ja järjestänyt pukuansa. Hän piti lompakkoa kädessä.

"Here Mr. Per", sanoi hän lyhyesti ja otti muutamia seteleitä ulos kirjasta. Per ei tahtonut ottaa vastaan, hän ei käsittänyt tätä. "I vill thank you", sanoi Mr. Smith, pisti rahat Per'in käteen ja meni tupaan. Per seisoj niinkuin kivettyneenä; nyt *hänellä* oli vesihelmiä silmissään. Hän katseli seteliä: "enemmän kuin sata" — ja sata minulla on ennestään — yksi ja yksi lisään tekee kaksi! Sitten hän nauroi, katseli seteliä uudestaan, sitten itseänsä ja tuvan ovea, pitikö hänen mennä sisään jälleen. Samassa teki hän ilmahypyn: "nyt on tyttö mun, ja Jumala siunatkoon sekä tuota raitaista että vuorenloukkoa ja kaikki tyyni". Näin sanoen lähti hän täyttä laukkaa juoksemaan karjakkomajaa kohti, heiluttaen seteliä kädessään. Pian oli hän hävinnyt puiden ja pensaitten väliin. "Mikä miestä riivasi?" sanoi Arne, joka seisoj katsellen ikkunasta ulos, "onko viime aikoina keksitty uusi tie pappilaan? — Sepä mies olemaan nopeajalkainen".

VIIDES LUKU.

Taas oli kirkas aamu. Se vähäinen sade, joka oli tullut yöllä, oli virkistänyt ruohot sekä kukkaset ja koko metsän pitkän kuivuuden jälkeen. Kaikki kukoisti ja tuoksui. Tuuli leikki sadepisarain kanssa, jotka riippuivat pitkinä helmivöinä alas kuusten havuista, loistaen päivän paisteessa. Oli niin viileätä ja raitista missä vaan kävi, kedolla, metsässä tai vuorella. Ja kun oli niin korkealle päässyt, että oli Björnstad'in karjakkomajalle saapunut, niin olo vasta oikein keveältä tuntui. Ilma oli niin raitis ja puhdas että se ikäänkuin nosti ihmistä ylös, ja auringon säteet, jotka panivat koko laakson kimaltelemaan, loistivat, vaan eivät polttaneet. Semmoisena aamuna mieli iloistuu. Sentähden kai Bergitkin oli niin varahin liikkeellä, hyräillen ja laulellen. Vaan senkötähden hän juoksi sisään ja ulos ilman rauhaa, sillä hän oli sanonut hyvästi vanhalle Signelle ja hypännyt kuin västäräkki alas laaksoon. En tiedä, mutta kysy Per'iltä, hän voi kenties ilmoittaa yhtä ja toista.

Vanhalla Signellä oli sinä päivänä paljon tekemistä. Hänen piti paimentaa karjaa, keittää ruokaa ja pestä maitoastiat. Sentähden hän antoi karjakkomajan oven seista selällänsä ja juoksi silloin tällöin ulos katselemaan lehmiä. Kun hän nyt seisoj valkeaa sytyttämässä telttaan ja panemassa pataa tulelle, kuuli hän jonkun tuolla ulkona panevan jotain pois luotansa ja tulevan sisään. Se oli lukkari Nils Torgersen. "Hyvää päivää, hyvää päivää!"

"Hyvää päivää, katso että saat itsellesi istuinsijan".

"Kiitos, kiitos!" ja lukkari istui penkille.

"Onko lukkari niin varahin liikkeellä tänään?"

"Niin, minä aioin lähteä pienelle kalastusmatkalle vesille täällä pohjoispuolella, aioin minä — puh! on lämmin kävellä tänä päivänä", ja lukkari pyyhki nutunhihalla otsaansa.

"Sinulla on kaiketi jano, minulla ei ole muuta tarjota, kuin rieskamaitoa".

"Kiitoksia tarjoomasta", sanoi lukkari katsellen ympärilleen joka haaralle. "Missähän Bergit lienee tänään, pitäisihän hänen pian tulla, tiedänmä".

Signe toi samassa maitoa ja lukkari otti sen vastaan.

"Kiitoksia hyvästä maidosta", sanoi hän ja pani maito-astian pöydälle.

"Sinun pitää juoda pohjaan".

"Kiitos, kiitos, odotetaan hieman; kai saan istua hetken aikaa luonasi? Tie on pitkä ja jalat vanhat ja hyvä on saada välistä levätä". Ja lukkari huokasi ja pyyhki otsaansa. Siinä hän istui. Aika kului kulumistaan, lukkari jutteli sitä ja tätä ilmasta ja katseli yht' mittaa eikö Bergit jo tulisi. "Sinun täytyy viivytellä niin kauan kuin mahdollista", ajatteli hän ja otti samalla vähän maitoa. Aurinko nousi yhä korkeammalle taivahalla, vaan Bergit'ia ei kuulunut. Lukkari väantelihe tuolilla. "Ihmeellistä minne hän voi jäädä, luulenpa että täytyy kysyä". Mutta lukkari ei kysynytäkään, sillä samassa kuuli hän jonkun liikkuvan ulkopuolella. "Hyvä oli että odotit Nils Torgersen", nauroi hän itseksensä ja nuoli huuliansa. Hän nousi niin suloisena kuin mahdollista oli ja ojensi kättä sisään astuvalle. Vaan ei aikaakaan, niin veti hän sen takaisin jälleen, kun pää täynnä koukkuja ja korkinkappaleita pistäytyi ovesta sisään.

"God dam!" sanoi englantilainen, havaitessaan lukkarin, ja astui askeleen taaksepäin.

Lukkari seisoj ja kumarsi yhtä mittaa ja aloitti kohta hienompaa puhetta:

"Nils Torgersen, lukkari, teidän palveluksessanne".

Englantilainen ei katsonut tarpeelliseksi antaa mitään vastausta, löi kättä Signelle ja istuutui eräälle penkille.

"Saanko istua hetken aikaa luonas?" kysyi hän.

Signe oli vallan hämillään, hän lensi kuin sukkula sinne tänne ja järjesti muuttaen sitä ja tätä.

"Ei, mutta jos olisin tietänyt saavani näin hienoja vieraita, niin olisin valmistanut jotain teille; tämäpä harmillista ja näin täällä on epäjärjestyksessä". Ulos juoksi hän taas, tuomaan maitoa englantilaiselle.

"Mitä hittoa hän täällä tekee?" ajatteli lukkari, "jotakin minun täytyy sanoa".

— "On kuuma ilma tänään, teidän luvallanne", ja Nils nousi ja raappasi lattiaa toisella jalallansa.

Mr. Smith katseli sinne mistä ääni tuli. "*Oh yes*", vastasi hän ja kääntyi taas pois.

"Onko sinun jano?" kysyi Signe, tarjoten maitoa. "Mihinkä tää korkeasukuinen herra lähtee näin varhain?" kysyi hän.

"Kalaan lähden — syön illallista täällä mutta eikö *this* — narri-käki pian mene?" kuiskasi hän katsahtaen lukkariin. "*I do not like him*".[6]

"En tiedä mitä Nils tahtonee tänä päivänä, hän on niin eriskummallinen, aikoo mennä kalastamaan, luulen ma".

Istuivat sitten näin vähän aikaa. Signe teki kiireesti työtä, häärien takan ääressä astiain kanssa ja lensi edes ja takaisin.

"Suokaa anteeksi, mutta nyt minun täytyy mennä ulos karjan luo", sanoi hän, lisäten: "istukaa te lepäämässä".

Ja he istuivat ja katselivat toinen toistansa.

"Minä odotan siksi kun hän on mennyt; kai Bergit nyt pian tulee", ajatteli Mr. Smith.

"Ei hän suinkaan voi jäädä tänne aivan kauaksi, tiedän ma", ajatteli Nils Torgersen, "odotan siksi kun hän on mennyt".

Ja molemmat odottivat.

"Jotain minun täytynee sanoa", arveli lukkari, nousi ja raappasi jalallaan taaksepäin: "On rasittava ja vaivaloinen matka tänne ylös", sanoi hän.

"*Oh yes*", vastasi englantilainen ja ojensi jalkojansa suoriksi.

Lukkari istui ja joi maitoa.

Englantilainen joi maitoa.

"Jos en erehdy, niin käy hän täällä nuuskimassa Bergit'iä", ajatteli lukkari. Istuivat vielä vähän aikaa. "Minun täytyy hänet karkoittaa tavalla tai toisella", ajatteli lukkari taas.

"Mahtaa olla raskas työ olla yksinänsä ja niin sanoakseni hylättynä täällä vuorella, varsinkin niin vanhalle ihmiselle kuin Signe on. Bergit oli kuitenkin vähän avuksi, raju kuin on, mutta hän kuuluu olevan poissa tänä päivänä hänkin". Ja Nils Torgersen raapi niskaansa ja katseli viekkaasti Mr. Smith'in puoleen.

"*What do you say?* Bergit ei *here?*[7] — *god dam*". Näin sanoen pani englantilainen hatun päähänsä ja meni. Ovessa hän kääntyi. "Farewell!" sanoi hän ja lähti kulkemaan pois päin.

"Haa haa — haa!" nauroi lukkari, joka oli noussut ja katseli hänen jälkeensä, "sen olet sinä aikaan saanut, Nils Torgersen; kyllä sinulla on paras kalastusonnei tänä päivänä", ja lukkari käveli edes-takaisin lattialla ja hieroi käsiänsä. Sitten Signe tuli majaan jälleen. "Nyt voin ainakin kysyä", ajatteli lukkari. Hän otti kellon taskustaan ja katseli sitä.

"Kyllä minun nyt täytynee lähteä", sanoi hän, "kiitoksia maidosta, — mutta — missä on Bergit tänä päivänä?"

"Bergitkö? hän on kotona".

"Vai kotona?" sanoi lukkari ja jäi seisomaan avoin suin.

"Niin, etkö ole kuullut kerrottavan että Björnstad'issa on ilo tänä päivänä? Per aikoo mennä kihloihin, sanotaan". Lukkari seisoikin kivettyneenä. "Kiitoksia minun edestäni", sanoi hän, tarttui onkeen ja meni.

"Hyvää onnea kalastusmatkalle", huusi Signe hänen jälkeensä.

Ei ollut kieltämistä, että oli ilo Björnstad'issa tänään. Per seisoikin tuvassa juhlaaätteissaan ja hänen rinnallansa Gudbrand Lien kihlaajana. Tupa oli täynnä, sillä Arne oli kutsunut kaikki naapurit kokoon ja itse tuonut kellarista parasta olutta, sillä jotain trahtamenttia olla piti Per'in ja Bergit'in kihlausjuhlassa. Arne seisoikin itse tuoppi kädessä ja oli juonut vävynsä onneksi, ja morsiuspari seisoikin loistavana, että heistä säteili yli koko tuvan. Karilla oli uusi lumenvalkoinen huivi päässään tänään; hän seisoikin siinä korkeana ja arvollisena, mutta silmät olivat hieman punaiset vielä; sillä hän oli itkenyt. Hän ajatteli itseänsä, kun hän nuorena ja kauniina seisoikin Arne'n kanssa käsityksin. Hän taisi pusertaa kättä yhtä sydämmellisesti tänään kuin silloin, vaikka oli käynyt hieman vanhaksi. Nyt joku kulki ovesa ja sisään tuli Mr. Smith, mutta hän jäi kynnykselle seisomaan, nähdessään niin paljon väkeä.

"Tänään täällä on hupaista, tiedätkös", sanoi Arne ja tuli oluttuoppi kädessä häntä vastaan, "pian voin käskeä sinut Per'in ja tyttäreni Bergit'in häihin".

"*What do you say? — Per and Bergit?*" huusi englantilainen ja sai suuret silmät; otti sitten hatun päästään ja meni morsiusparin luo ja antoi heille kättä.

"*I congratulate! I congratulate!*"[8] Meni sitten ulos huoneesta eikä tullut sisään enää sinä päivänä. Mutta seuraavana päivänä seisoikin Mr. Smith virrassa kalastamassa, ja silloin hän oli yhtä iloinen ja yhtä raitainen kuin ennen. Englantilaisen mentyä Per sattumalta katsoi ulos ikkunasta.

"His! totta tosiaankin, eikö se ole lukkari, joka seisoo tuolla tiellä".

"Mitä vielä?" sanoi Arne katsellen Per'in olkapään yli, "mutta minä luulen että hän tulee tännekin".

Nils Torgersen seisoikin tiellä, puri sormiansa ja katsoa törrötti Björnstad'in ikkunoita. Mutta yht'äkkiä astui hän askeleen eteenpäin ja kävi suoraan taloa kohti. Heti sen jälkeen koputettiin ovea. "Tule sisään!" ja sisään astui Nils Torgersen kumartaen ja raapien jaloillaan.

"Hyvää päivää! Hyvää päivää! Kuulin semmoista riemua täältä, että minun täytyi tulla katsomaan mitä on tapahtunut; ja paitsi sitä tahdon tervehtiä vanhoja ystäviä", ja Nils pudisti Arnen ja Karin kättä.

"Täällä on paljon ihmisiä tänään", lisäsi hän, "onkohan totta mitä olen kuullut juteltavan että täällä juodaan kihlajais-olutta tänään, Arne?"

"Se ei ole aivan mahdollista", vastasi Arne nauraen, "mutta katso että saat istuinsijan, lukkari, sinunkin täytyy olutta maistella".

Arne meni laskemaan olutta maljaan ja lukkari meni toivottamaan onnea morsiusparille.

"Tämäpä hienoa kangasta", sanoi Per, ottaen kiinni lukkarin vaatteista, "käytäkö sinä sellaista arkipäivinäkin?"

"En" — yski lukkari, "tänään oli niin kaunis ilma, ja sitten — minun vanha takkini rupee jo huonolta näyttämään, näetkös".

Bergit kääntyi pois, sillä hän töin tuskin taisi olla nauramatta.

"Onko sinulla ollut hyvä onni kalassa tänään", aloitti Per taas ja nipisti samassa vähän Bergit'in käsivartta, "nä'in että sinulla oli koukkuja järvessä".

"Ei juuri! Kala ei syö päivänpaisteessa", sanoi Nils ja hieroi leukaansa; mutta hän seisoikin, niinkuin kuumilla hiilillä, missä seisoikin.

"Parempi onni toiste", sanoi Bergit hymyillen, "ei kalastaminen varmaankaan ole niin helppoa, kuin luullaan".

Lukkari toivoi olevansa onnellisesti ulkona jälleen, sillä hän kyllä huomasi että sai pilkkaus-pilleriä, mutta nyt Arne tuli maljan kanssa, ja lukkari tuli niin ystävälliseksi ja hyväksi että oli oikein hupaista nähdä.

"Onneksi olkoon", sanoi Arne tarjoten olutta.

Lukkari otti aika kulauksen, sitten hengitti hän syvään:

"Oo — se hyvää olutta!"

"Mutta sinun pitää juoda pohjaan, se on laihaa olutta yhtä kaikki", jatkoi Arne.

"Ei, se oli hyvää olutta", ja Nils nosti taas maljan huulilleen, "sinä et pane olutta tyhjän säkin varalta, sinä Arne", lisäsi hän, hymyili veitikkamaisesti ja maiskutti kielellään, "ja tämä malja on verratoin, ken on sen maalannut — niin tulen punaiseksi?"

Eikä aikaakaan, niin lukkarin kasvot olivat yhtä punaiset kuin malja ja paistoivat kuin uusi vaski-raha. Ja silloinpa mies sai suunsa liikkumaan. Hän saarnasi ja nauroi, kertoi juttuja ja laski leikkiä, eikä kukaan koko seurassa tehnyt semmoista kunniaa Per'ille ja Bergit'ille kuin Nils Torgersen; vanha Nils, se oli tullut takaisin taas.

Mitenkä lukkarin sitten kävi, en ole kuullut; mutta huhu kertoi että hän ennen vuoden loppua kävi kosimassa erästä vanhaa-piikaa. "Minä käännyn vanhojen puoleen", sanoi Nils Torgersen, "sillä he ovat uskollisempia". Mutta varmaa on, että syyspuolella Nils Torgersen käveli juhlapuvussa erään nuorukaisen seurassa pitäjän ympäri ovia kolkuttamassa. Eikä se ollut vähäinen, se arvollisuus, millä hän astui kynnyksen yli; sillä tänään kävi hän kutsumassa häihin. Hän sai sitten nokauksen ja jotain purraksensa, ja alkoi sitten:

"Mulla on hää-tervehdys teille eräältä morsiusparilta — nimittäin pappilan Per'iltä ja Björnstad'in Bergit'iltä — jos teette hyvin ja seuraatte heitä kirkkoon heidän kunniapäivänensä sekä kotia jälleen, niin saatte sekä ruokaa että juomaa ja hauskuutta muiden hyvien ystävien kanssa, niin paljon kuin kyökki ja kellari jaksaa. Ei sinun tarvitse nälkää kärsiä, sillä sinä saat sekä kalaa että 'Levser'iä', 'Drable'a' ja 'Mölseä'.^[9] ja kaikki, mitä hyvää on. Saat tanssia siksi kun kaadut; syödä ja juoda kunnes halkeat. Mutta tulkaakin sitten kaikki, pienet, suuret, vanhat, nuoret".

VIITSELITYKSET:

[1] Norjassa rahvas tavallisesti nimittää pappiansa "isäksi". Suomentajan muistutus.

[2] Norjassa on muutamissa paikoissa, esim. Sogn'issa tapana, että nuoret miehet, jotka näkevät vieraan veneen rannalla ja tietävät sen omistajan olevan salaisella käynnillä jonkun neidon luona, pilkalla katkaisevat kokat ja tekevät kuin Per tässä. Semmoisia veneitä nimitetään kosio-veneiksi ja ovat alituisena pilkan-aineena tienoossa.

[3] Kuinka jaksatte, hra Per? voitteko auttaa minua alas?

[4] Mainio näkö-ala — ah — te olette valmis? — pitääkö minun lähteä?

[5] Kiitän teitä herra Per.

[6] En pidä hänestä.

[7] Mitä sanotte? Bergit ei ole täällä?

[8] Toivotan onnea.

[9] Norjalaisia talonpoikais-herkkuja.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK PER JA BERGIT ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the

Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7

and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™ .

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work

on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.